

PRVÉ KODIFIKÁCIE SOVIETSKEHO TRESTNÉHO PRÁVA

Jozef Beňa

Temer päť rokov oddeľuje dátumy vzniku sovietskeho štátu od prvej kodifikácie sovietskeho trestného práva a vôbec od tzv. veľkej kodifikácie sovietskeho práva v roku 1922. Skúmanie procesu kodifikácie sovietskeho trestného práva je v sovietskej právnickej resp. právnohistorickej literatúre pomerne frekventované. Je niekoľko možno povedať "generácií" základných prác, ktoré skúmajú viac alebo menej podrobne tento pohyb, rozoberajú chronologicky jeho míľniky, projekty, oddelene i komparatisticky.¹⁾ Pri analyticko-syntetickom pohľade na proces kodifikácie sovietskeho trestného práva, možno vymedziť tieto jeho dominantné znaky:

1. stála prítomnosť myšlienky a prác na trestnom kódexe, postupnosť a gradácia jej realizácie, v závislosti od objektívnych i subjektívnych faktorov;
2. ideologický a teoreticko-odborný zápas o kodifikáciu, jej charakter, v ktorom sa formovala a rozvíjala marxisticko-leninská veda trestného práva;
3. široký demokratizmus procesu prijatia prvého sovietskeho trestného kódexu;
4. účasť V.I. Lenina na kodifikácii sovietskeho trestného práva.

1. SÚSTAVNOSŤ A ETAPOVITOSŤ KODIFIKÁCIE

Prítomnosť myšlienky kodifikácie nielen trestného, ale všetkých odvetví sovietskeho práva možno zaregistrovať hneď v prvých dňoch po VOSR. V štruktúre Ľudového komisariátu justície (ĽKJ) RSFSR, bol už

1) E s t r i n A., Razvitije sovetskoj ugolovnoj politiki, Moskva 1933; Istoriya sovetskogo ugolovnogo prava, Moskva 1948; Sorok let sovetskogo prava I. a II., Leningrad 1957 (časť o trestnom práve); Razvitije kodifikacij sovetskogo zakonodatelstva, Moskva 1968 (časť o trestnom práve); Š v e k o v G.V., Pervyj sovetskij ugolovnyj kodeks, Moskva 1970.

v decembri 1917 vytvorené osobitné oddelenie zákonodarných návrhov a kodifikácií z úlohou vytvoriť "úplnú zbierku zákonov Ruskej revolúcie."²⁾ Bolo pokladané za jedno "z najdôležitejších oddelení ĽKJ. Lenin tomuto oddeleniu venoval veľkú pozornosť..."³⁾

Podľa publikovaných prameňov však charakter jeho práce nebol v tomto čase tvorivo-kodifikačný, ale skôr evidenčne-sumarizujúci. Svedčí o tom list vedúceho kancelárie Rady ľudových komisárov (RLK) z 21. novembra 1917 Vojensko-revolučnému výboru, ktorý písal: "V terajšom období je komisár spravodlivosti zaujatý zostavením zborníka dekrétov a zákonov vydaných doteraz robotnícko-roľníckou vládou. K publikovaniu takéhoto zborníka sa pristúpi v najbližších dňoch."⁴⁾

K prvému "pokusu" o kodifikáciu došlo v ĽKJ už v decembri 1917, v čase keď bol v rukách ľavých eserov. Ich projekt bol súčasťou publikovaného plánu "Svodu zákonov ruskej revolúcie", konkrétne ako jeho piata časť s názvom "Trestné zákony". Na tejto platforme pristúpili k jeho úplnému vypracovaniu.⁵⁾

Podstatu celého tohto plánu, ktorý sa opieral o cársky trestný zákonník z roku 1903 najvýstižnejšie charakterizoval P. Stučka: "Články zákonov sú spálené a márne zo zachovalých a obhorelých na tomto ohni lístčikov, niektorí z našich revolucionárov začali lepíť "Uloženie ruskej revolúcie", miesto toho, aby začali tvoriť skutočne nové revolučné zákony."⁶⁾

K novému obdobiu, ktoré možno vo vlastnom zmysle na rozdiel od predchádzajúceho (tj. november 1917 - marec 1918) nazvať predetapou resp. prípravou kodifikačných prác, dochádza v rokoch 1918-1920, presnejšie asi od apríla 1918 do začiatku marca 1920. Impulzom k jej začiatku bol list V.I. Lenina z 15. apríla 1918 ĽKJ.⁷⁾ Charakter tohto obdobia predznačili dva výroky popredných predstaviteľov sovietskej justície. Nový komisár spravodlivosti P.I. Stučka, osobitne poukázal na nevyhnutnosť rozpracovania trestného kódexu, ktorý však môže mať

2) Sobranije zakonov 1918, č. 12, s. 171; cit. podľa G.V. Š v e k o v , Pervyj sovetskij ugolovnyj kodeks, Moskva 1970, s. 101.

3) Enciklopedija gosudarstva i prava, Moskva 1925-1926, T. II., s. 439.

4) Cit. podľa - Razvitiye kodifikacii sovetskogo zakonodatelstva, Moskva 1968 s. 187.

5) Porovnaj tamže, s. 187, pozn. č. 3.

6) P. S t u č k a , Proletarskaja revoljucija i sud, č. 1/1918, s. 3.

7) V.I. Lenin v ňom písal: "Žiadam členov kolégia spravodlivosti, aby ma (pokiaľ možno v š e t o i) navštívili (o dni a hodine sa dohodneme), aby sme si pohovorili o tom,

1. čo vlastne bolo urobené pre vydanie Zbierky zákonov a nariadení,

2. pre kodifikáciu ...

3.-6. ...

V.I. L e n i n , Spisy, sv. 44, Praha 1970, s. 48.

zmysel "... len ako vytvorenie kódexu komunistického zriadenia alebo v krajnom prípade prechodného obdobia." Videl už aj cestu k vytvoreniu takéhoto kódexu; "... využiť nakoľko je to len možné, ten právotvorný materiál, ktorý nám každodenne dáva nový súd a celý prebiehajúci život."⁸⁾ O dva mesiace neskôr v júni 1918 D.I. Kurskij, vtedy zástupca Ľudového komisára justície, na II. Všeruskom zjazde oblastných a gubernských komisárov justície, vyzdvihol potrebu vytvoriť normy pre súd. Diskusiu v literatúre vyvolala jeho veta, ktorú tu vyriekol, že v ÍKJ je už v štádiu posudzovania práca "... ktorá celkove systematizuje trestné právo socialistickej republiky, navrhuje zafixovať normy v presné a konkrétne formy."⁹⁾

Predpokladá sa, že mal na mysli, alebo projekt "Vedúcich - zásad trestného práva RSFSR,¹⁰⁾ alebo že v ÍKJ bol už pripravený projekt trestného zákona alebo zbierky trestného práva.¹¹⁾ Ako už zo samotnej citácie vyplýva, hovoril o "systemizácii" trestného práva. Ak by mala kvalitu kodifikácie, možno predpokladať, že by ju nebol opomenul zdôrazniť a navyše "... ak by bol skutočne pripravený projekt trestného zákonníka, tak nemohol zmiznúť bez stopy."¹²⁾ Vedúce zásady trestného práva RSFSR prijaté v roku 1919 sa začali pripravovať až neskôr.

D.I. Kurskij poukázal predovšetkým na požiadavku "... normovať rad javov v oblasti trestného práva, definovať a presne zafixovať tie javy v trestnej politike, ktoré podrývajú a môžu likvidovať celý ten kolosálny pokrok, ktorý vykonala proletárska revolúcia."¹³⁾ Za prejav plnenia tejto požiadavky možno nepochybne pokladať cirkulár Kasačného oddelenia VÚVV zo 6. októbra 1918 "O príslušnosti revolučných tribunálov."¹⁴⁾ Bol zovšeobecnením praxe súdov a revolučných tribunálov na základe viac ako 300 preskúmaných odvolaní v podobe vymedzenia skutkových podstat práve najnebezpečnejších trestných činov.

Podstatu slov D.I. Kurského, ktoré vyvolali rôzne interpretácie, možno poznať v kontexte s jeho článkom zo začiatku roku 1919. Uviedol v ňom jednotlivé trestné činy predvídané dekrétmi, systematicky zara-

8) Izvestija VCIK 1918, 16. apríla, cit. podľa Š v e k o v G.V., cit.dielo s. 116.

9) Materialy NKJu, vypusk III., s. 10.

10) B.S. U t š v s k i j , Sorok let razvitija sovetskogo ugolovnogogo zakonodatelstva, in Sbornik, Voprosy sovetskogo socialističeskogo prava, Moskva 1958 s. 3-10.

11) Istorija sovetskogo ugolovnogogo prava, Moskva 1948, s. 241.

12) Š v e k o v G.V., Pervyj sovetskij ugolovnyj kodeks, Moskva 1970, s. 118.

13) Materialy NKJu, vypusk III/1918, s. 9-10.

14) Sbornik dokumentov po istorii ugolovnogogo zakonodatelstva ..., cit. dielo s. 35-37.

dené do 11 kategórií. Systematizácia obsahuje 49 platných zákonodarných aktov predvídajúcich konkrétne trestné činy. "Bola to vlastne svojho druhu "Zbierka (Svod) platných sovietskych trestných zákonov."¹⁵⁾ Možno predpokladať, že túto resp. obdobnú prácu mal D.I. Kurskij na mysli, pri svojom prejave v júni 1918. Predložený zoznam trestnoprávných noriem bol výsledkom plnenia úlohy, ktorú uložilo kolégium ĽKJ komisii v zložení; Kurskij, Kozlovkij, Savrasov - "začať prípravu projektu trestného kódexu."¹⁶⁾

Na základe uvedeného možno celý vymedzený časový úsek označený ako predetapa resp. príprava kodifikácie, charakterizovať ako proces *s y s t e m i z á c i e* nahromadeného trestnoprávneho materiálu, revolučného sovietskeho trestného práva. Faktorom jeho formovania boli ľudové súdy a revolučné tribunály. Spomenuté prípady signalizujú intenzitu rozvoja predovšetkým osobitnej časti trestného práva. Nepochybne v prvothnej podobe ju systemizácie odrážali a súčasne anticipovali charakter budúcej osobitnej časti trestného zákonníka.

Kolégium ĽKJ usilovalo o proporcionálnu systemizáciu oboch častí sovietskeho trestného práva. Na zasadnutí kolégia 30. apríla 1919 "v prijatom uznesení vytyčuje úlohu urýchlene vypracovať "Pokyny ľudovým súdom o aplikácii trestnoprávných noriem". Rozpracovaním všeobecnej časti "Pokynov" bol poverený člen kolégia M.Ju. Kozlovskij, osobitnej časti D.I. Kurskij.¹⁷⁾ Takýto široko koncipovaný plán vyvoláva predstavu zákonníka. Uznesenie kolégia však takúto interpretáciu úplne vylučuje. "Pokyny" mali poskytnúť ľudovým súdom iba spoločné vedúce inštrukcie v otázke použitia represie, v otázke definovania trestných konaní a tiež mali zhrnúť trestnoprávne normy, ktoré obsahuje platné právo.¹⁸⁾

Bola to len iná formulácia toho, čo D.I. Kurskij na začiatku roku 1919 vyjadril slovami: "Pred vedou súčasného trestného práva leží ... ťažká, ale výnimočne zaujímavá úloha. Načrtnúť základy nového trestného práva, fixovať pozornosť ľudového súdu na tieto základy, nenarušujúc slobodu právotvorby samotného súdu."¹⁹⁾

Nešlo teda o kódex a vedome sa jeho rozpracovanie nedáva na program dňa. Možno teda namietať proti nami uvedenej charakteristike procesu kodifikácie: Ako je to vlastne so stálou prítomnosťou tejto

15) Istorija sovetskogo ugolovnogo prava, Moskva 1948, s. 243.

16) Cit. podľa Š v e k o v G.V., cit. dielo, s. 121.

17) Tamže, s. 122-123.

18) Tamže, s. 122.

19) D.I. K u r s k i j , Novoje ugolovnoje pravo, Proletarskaja revoljucija i pravo, 2-4/1919, s. 30.

myšlienky? Zdá sa, že tu absentuje. Áno treba priznať, že v tomto období nie je prioritnou v príprave zákonodarných aktov. Nebola však popretá, je tu stále prinajmenšom potencionálne. Otázka nevyhnutnosti trestného kódexu, nikdy nevyvolávala pochybnosti v kolégiu ĽKJ. V čase keď sa už kodifikácia stala resp. stávala primárnou, člen kolégia ĽKJ M. Ju. Kozlovskij vyhlásil; "... ak sme jestvovali doteraz bez kódexu tak nie preto, že by sme boli odporcami kódexu, ale preto, že nebolo možnosti ho vytvoriť."²⁰⁾

V priebehu celého tohto obdobia (apríl 1918 - marec 1920), sa teda úloha vytvorenia kódexu nepokladala za aktuálnu, i keď na jej začiatku sa to mohlo zdať. Prax ĽKJ na otázku napísanú V. I. Leninom v jeho liste z apríla 1918 (: Čo sa konkrétne urobilo pre kodifikáciu?) odpovedala citovaným uznesením kolégia ĽKJ z 9. októbra 1918 o príprave projektu trestného zákoníka, jeho prvou etapou, zovšeobecnením a systemizáciou osobitnej časti trestného práva. Úloha prijať kódex nebola ľahká "... nemala precedentov a hotové príklady a navyše uskutočňuje sa v zaostatých podmienkach ruskej skutočnosti."²¹⁾ Nové spoločenské vzťahy sa formovali v procese občianskej vojny a cudzej vojenskej intervencie, nízky stupeň ich relatívnej stability a vyhranenosti, plus subjektívne faktory, skúsenosť zákonodarcu a podmienky jeho práce,²²⁾ nedávali predpoklady pre kodifikáciu.

To však nebola jediná odpoveď na otázku V. I. Lenina. V tomto období došlo aj k mimoriadne závažnej udalosti v dejinách sovietskeho trestného práva. Na základe plánu "Pokynov ...", presnejšie jeho všeobecnej časti boli vypracované "Vedúce zásady trestného práva RSFSR", prijaté 2. decembra 1919 roku. Je to rozhodne nová kvalita v právne-normatívnom, ako aj obsahovo-axiologickom zmysle. Prvá nami uvedená systemizácia mala podobu cirkulára kasačného oddelenia VÚVV, druhá - podobu článku v časopise. Vedúce zásady úzko formálne-právne boli inštrukciou ĽKJ ľudovým súdom. Boli však publikované v Zbierke zákonov robotnícko-roľníckej vlády.²³⁾ Tento formálny znak a ich obsahovo-axiologická kvalita - upravovali základné inštitúty všeobecnej časti

20) Prejav na III. Všeruskom zjazde pracovníkov sovietskej justície 28. júna 1920, in Materialy NKJu, vypusk XI.-XII., s. 74.

21) P. S t u č k a, Izvestija VCIK, 16. apríl 1918, cit. podľa Š v e k o v G. V., Pervyj sovetskij ugolovnyj kodeks, Moskva 1970, s. 116.

22) Koncom roku 1920 v súvislosti so zostrením situácie na frontoch občianskej vojny práca oddelenia ĽKJ zaoberajúceho sa otázkou kodifikácie bola dočasne prerušená. Príčina - ĽKJ "... v čase zosilnenej mobilizácie bol uznaný za komisiárát druhostupňovej dôležitosti..." (časť jeho členov bola mobilizovaná), cit. podľa G. V. Š v e k o v, cit. dielo, s. 126, pozn. 1).

23) Por. SU 1919, č. 66, s. 590. cit. podľa Razvitiye kodifikacii sovetskogo zakonodatelstva, Moskva 1968, s. 189.

trestného práva - konvalidujú nedostatok formy, t.j. že neboli aktom zákonodarného orgánu. Príčinou tohto nedostatku do určitej miery bolo to, že "boli vydané v podmienkach formovania sovietskeho štátneho aparátu, v období radikálneho zlomu starého štátneho aparátu."²⁴⁾ V tom čase sa tiež pomerne široko praktizovalo vydávanie trestných zákonov nezákonnými orgánmi.²⁵⁾ Treba tiež adekvátne podčiarknuť fakt publikovania Vedúcich zásad v "Zbierke zákonov RSFSR", ktorý sám znamenal, že "sovietska vláda dávala Vedúcim zásadám silu zákona."²⁶⁾

Možno teda rezumovať, že "Vedúce zásady trestného práva RSFSR" z roku 1919, boli prvým aktom k o d i f i k u j ú c i m základné inštitúty všeobecnej časti sovietskeho trestného práva. V tomto zmysle teda prekračujú úroveň predchádzajúcich dvoch systemizácií osobitnej časti. Boli systemizáciou už na kodifikačnej úrovni a stupni právnej relevancie a dôkazom o stálej prítomnosti nielen myšlienky ale i samotných kodifikačných prác a ich prvým úspešným prejavom. Hypoteticky možno prezumovať, že subjektívne i objektívne faktory determinujúce kodifikáciu sťažovali podstatne viac kodifikáciu osobitnej časti sovietskeho trestného práva, ktoré musela adekvátne reagovať na veľkú variabilitu protispoločenských konaní. Predovšetkým osobitná časť vyžadovala využiť skúsenosti súdnej praxe, zovšeobecniť ich na žiadanom stupni, formulovať v podobe skutkových podstat v ucelenú sústavu. Splnenie tejto úlohy potrebovalo ešte uplynutie určitého časového úseku, určitú stabilizáciu spoločenských vzťahov, ako aj intenzívnu teoretickú a legislatívnu prácu. Dátumom začiatku samotnej etapy kodifikačných prác je 6. marec 1920, kedy kolégium ĽKJ uložilo M.Ju. Kozlovskému - "predložiť kolégiu na posúdenie v dvojtyždňovom termíne projekt plánu trestného kódexu, využijúc pritom existujúce materiály ĽKJ."²⁷⁾ To bol prvý seriózný podnet, ďalší nasledoval o tri mesiace. Bola ním rezolúcia III. Všeruského zjazdu pracovníkov sovietskej justície z 28. júna 1920, v ktorej "zjazd uznáva za nevyhnutnosť klasifikáciu trestnoprávných noriem a prijíma za základ predložení schému klasifikácií konaní podľa projektu nového trestného kódexu...".²⁸⁾

24) Razvitije kodifikacij sovetskogo zakonodatelstva, Moskva 1968, s. 189.

25) Fakty vydania trestných zákonov nezákonnými orgánmi mali pomerne široké rozšírenie v prvom období vytvorenia sovietskeho štátu. Tak, v období od novembra 1917 do septembra 1918 zo 72 zákonov v širokom zmysle tohto slova, obsahujúcich trestnú sankciu bolo vydané: dekrétov a uznesení ÚVV a RLK 55, uznesení a príkazov Ľudových komisariátov - 17. M.D. Š a r g o r o d s k i j , Ugolovnyj zakon, Moskva 1948, s. 27.

26) S.Ja. B u l a t o v , Pravovedenijs, 4/1959, s. 126.

27) Razvitije kodifikacije sovetskogo zakonodatelstva, Moskva 1968, s. 126.

28) Materialy NKJu, vypusk XI-XII., Prilozhenija s. 2-3., cit. podľa Istorija sovetskogo ugolovnogo prava, Moskva 1948, s. 244.

Zjazd totiž už mohol posúdiť "Schému trestných konaní podľa projektu nového trestného kódexu, obsahujúcu 7 hláv. Schému v zmysle uvedeného uznesenia vypracoval M.Ju. Kozlovskij a 10. júla ju prijalo kolégium ĽKJ.²⁹⁾

O tom aký význam prikladalo kolégium tejto otázke svedčí aj jeho rozhodnutie z 2. novembra 1920, o nevyhnutnosti v procese predbežného rozpracovania kódexov, v prvom rade rozpracovať "Kódex trestných zákonov."³⁰⁾ V prvom období etapy kodifikačných prác došlo k vypracovaniu dvoch návrhov. Výsledky svojej práce prezentovali dva orgány; osobitná komisia vedcov Všeobecne-konzultatívneho oddelenia ĽKJ v podobe projektu Všeobecnej časti³¹⁾ a niektorých kapitol osobitnej časti trestného zákonníka, vypracovaných na konci roku 1920 resp. začiatku 1921³²⁾ a sekcia súdneho práva a kriminológie Inštitútu sovietskeho práva, ktorá koncipovala projekt Všeobecnej časti trestného zákonníka.³³⁾

Oba predložené návrhy však boli neorganickými, cudzími sovietskemu trestnému právu. Vychádzali z učenia sociologickej školy trestného práva. Projekt trestného zákonníka všeobecne-konzultatívneho oddelenia, posudzovalo kolégium ĽKJ na 6 zasadaniach v septembri až decembri 1920, ktoré "... zavrholo ich základné myšlienky."³⁴⁾ Projekt sekcie súdneho práva a kriminológie Inštitútu sovietskeho práva, v prvej verzii publikovaný už v roku 1921, bol ďalej prepracovaný a všeobecná časť bola pripravená až v novembri 1922,³⁵⁾ takže vplyv na Trestný zákonník, ktorý bol prijatý v máji 1922 nemohol už mať.

Nosnou platformou pre vypracovanie kódexu sa stala práca kolégia ĽKJ uskutočnená v roku 1921. Politicky bola motivovaná závermi X. zjazdu KSR(b) o prechodu k Nepu, z ktorej vyplynula aj potreba zosúladiť zákonodarstvo s novými podmienkami. Právne zaväzujúcimi sa stali uznesenia IX. Všeruského zjazdu sovietskych z decembra 1921. Ťažisko práce na príprave projektu bolo uskutočnené v druhej polovici roku 1921.³⁶⁾ Pripravený projekt ĽKJ známy v literatúre ako Projekt trestného zákonníka 1921 roku, publikovaný v januári 1922, bol v tom istom

29) Por. Razvitije kodifikacie, cit. dielo, s. 193-4.

30) Tamže, s. 195.

31) Materialy NKJu, vyp. VII., s. 9-10, cit. podľa Š v e k o v G.V., Pervyj sovetskij ugolovnyj kodeks, Moskva 1970, s. 130.

32) Materialy NKJu, vyp. X., in Š v e k o v G.V., cit. dielo, s. 130.

33) Por., Proletarskaja revoljucija i pravo, 15/1921.

34) Por. G.V. Š v e k o v, cit. dielo, s. 134.

35) Por. tamže, s. 136.

36) Tamže, s. 139-141.

mesiaci predložený na posúdenie IV. Všeruského zjazdu pracovníkov sovietskej justície.³⁷⁾

Od tohto momentu začala záverečná fáza kodifikácie. Zjazd v rezolúcii prijal projekt za základ, súčasne vzhľadom na početné pripomienky účastníkov zjazdu konštatoval potrebu jeho "... prepracovania a doplnenia ako vo všeobecnej tak i v osobitnej časti...", a za týmto cieľom vytvoril aj komisiu.³⁸⁾ Výsledky tejto práce spolu s pripomienkami miestnych pracovníkov, poslúžili ako podklad kolégiu ĽKJ pre vypracovanie nového návrhu, Projektu trestného zákonníka 1922 roku, ktorý bol vo februári 1922 predložený RĽK.³⁹⁾

Všeruský ústredný výkonný výbor IX. volebného obdobia, dostal na program svojho tretieho, májového zasadnutia tento projekt trestného zákonníka spolu s opravami, ktoré navrhla komisia Malej RĽK, posudzujúca predbežne projekt.⁴⁰⁾ Zasadnutie prerokúvalo projekt na 4 plenárnych schôdzach a 3 zasadaniach komisie, osobitne pre tento účel vytvorenej. Projekt v mnohom podstatne prepracovaný bol schválený na zasadnutí VÚVV 24. mája 1922 ako Trestný zákonník RSFSR. Tak bol prijatý prvý sovietsky trestný zákonník, prvý socialistický trestný kódex.

2. IDEOLOGICKÉ A TEORETICKÉ KONFRONTÁCIE V PROCESE KODIFIKÁCIE

Stála prítomnosť myšlienky kodifikácie sovietskeho trestného práva je vlastná predovšetkým, a to bolo najdôležitejšie, hybnému orgánu tohto pohybu - kolégiu ĽKJ. V literatúre i v praxi, medzi teoretikmi i pracovníkmi justície nebola však nespornou. Niektorí pracovníci justície vôbec popierali nielen nevyhnutnosť ale i odôvodnenosť trestného zákonníka. Považovali vytvorenie "osobitného Trestného zákonníka a škály trestov podľa jednotlivých kategórií trestných činov pre veci posudzované v tribunáloch za principiálne neželateľné, nezodpovedajúce ani duchu tribunálskej represie, ani základným názorom proletárskej spoločnosti na podstatu trestu, ani podmienkam prežívaného obdobia diktatúry proletariátu."⁴¹⁾

37) Porovnaj, Ježdělnik sovetskoj justicii, 5/1922 venovaný tejto udalosti.

38) Tamže, s. 9.

39) Š v e k o v G.V., Pervyj sovetskij ugolovnyj kodeks, Moskva 1970, s. 146; Razvitiye kodifikacii sov. zakonodatelstva, Moskva 1968, s. 197.

40) Tamže, s. 146, resp. 197.

Takéto zásadné odmietanie trestného zákonníka sa objavuje aj neskôr, i medzi poprednými predstaviteľmi sovietskeho pravosúdia. Dokonca i na zasadnutí VÚVV, ktorý prerokúval a prijal kódex, boli niektorí proti jeho vydaniu vyhlasujúci, "že sovietsky štát nepotrebuje presné normy trestného práva a že je úplne postačujúce spoliehať sa na jednoduché uváženie súdu v každom jednotlivom prípade."⁴²⁾ Rezonancia týchto myšlienok sa ozvala i po prijatí Trestného zákonníka. Konkrétne na otvárajúcej schôdzi spoločnosti pracovníkov sovietskeho práva v Moskve, keď v diskusii predsedajúci schôdze, bol udivený prečo referent sa usiloval dokázať, že Trestný zákonník je výsledkom marxistického prístupu k pojmom o trestných činoch a trestoch: "... keď už hovoriť o marxistickom prístupe k otázkam práva, tak do vydania trestného zákonníka tento prístup bol dôslednejší z marxistického hľadiska ako pri vydaní Kódexu."⁴³⁾

Spoločným pre tieto quasi marxistické názory je nihilistický vzťah k právu a zákonosti, stavanie kódexu do antagonizmu s potrebami socialistickej spoločnosti, štátu v epoche diktatúry proletariátu, vyzdvihovanie právne neregulovanej súdno-represívnej účelnosti.

Polemiky vyvolala aj otázka času vydania resp. podmienok stability diktatúry proletariátu, za ktorých má byť vydaný trestný zákonník a jeho podoba.

Už bol spomenutý Iavoeserský pokus o vydanie "Trestného zákonníka". Išlo v ňom o recepciu, len čiastočne modifikovaného statkársko-buržoázneho práva do revolučnej sovietskej skutočnosti.⁴⁴⁾ "Z 378 článkov Iavoeserského projektu dispozície 342 článkov sa úplne zhodovali s dispozíciami korešpondujúcich článkov trestného kódexu z roku 1903." V dôvodovej správe boli vyložené právno-filozofické názory autorov vychádzajúce z učenia R. Ihringa, zakladateľa sociologickej školy práva. Toto vydávali za jeho "fundamentálne prepracovanie a prehodnotenie z hľadiska revolučného právneho vedomia."⁴⁵⁾ Ideologicko-triedne cudzorodý projekt nemohol byť ani predmetom vážnej diskusie a odchodom ľavých eserov z RĽK zostal len archívnou záležitosťou.

41) A. G e r c e n z o n , Puti razvitija sovetskogo nauki ugolovnogo prava za 30 let, Sovetskoe gosudarstvo i pravo, 11/1947, s. 76.

42) Istorija gosudarstva i prava SSSR, Moskva 1971, s. 191.

43) C h r o n i k a , Pervoe otkrytoje obščee sobranije členov Obščestva rabotnikov sovetskogo prava, Ježegodnik sovetskogojusticii, 29/30/1922, s. 26.

44) Projekt bol prepisom korešpondujúcich hláv Trestného zákonníka z r. 1903, dokonca aj so zachovanou numeráciou, s jednotlivými opravami do strojopísaného konceptu perom. Napr. v čl. 241 "Uloženijsa", boli prečiarknuté slová "roľnícky obyvatel", miesto ktorých bolo napísané "občan" a pod., cit. podľa Razvitije kodifikacii sov. zakonodatelstva, Moskva 1968, s. 187, pozn. č. 4.

45) Š v e k o v G.V., cit. dielo, s. 109-110. Tu tiež podrobná charakteristika tohto projektu.

Závažnou bola diskusia ku ktorej došlo na stránkach časopisu "Proletarskaja revolucija i pravo" v roku 1918. Vyvolal ju článok M. Kozlovského - "Proletárska revolúcia a trestné právo".⁴⁶⁾ Za základnú úlohu trestnej politiky v ňom pokladal "... neochvejné potlačenie útokov parazitujúcej menšiny na podmienky spolužitia zodpovedajúce záujmom pracujúcej masy obyvateľstva." Mimoriadne dôležitá je tu jeho myšlienka: "Konkretizovať túto prácu, stanoviť dopredu detailný plán prostriedkov boja s trestnou činnosťou, zhrnúť ich v kódex, znamenalo by vymýšľať viac alebo menej dôvtipnú utopickú sústavu." Kodifikáciu nepovažuje za reálnu, nevylučuje ju však principiálne, ale len vzhľadom k daným podmienkam triedneho boja. Úlohou trestnej politiky má byť "... predovšetkým riadenie, inštruovanie mas, ozbrojeného ľudu, pri ochrane výdobytkov revolúcie, zhrňovania výsledkov jeho právotvorby. Kodifikácia prichádza na program dňa až po tejto etape, až po porážke buržoázie a upevnení svojho panstva... robotnícka trieda musí vypracovať na čas do plnej likvidácie nerovnosti osobitné normy práva pre ochranu a záštitu socialistickej výroby, rozdeľovania práce a materiálnych statkov."⁴⁷⁾

Polemickou ozvenou bol článok Jaka Bermana.⁴⁸⁾ Súhlasí s Kozlovským pokiaľ sa týka úvah o úlohe trestnej politiky inštruovať masy. Je však za kódex. Nie však za kódex v tradičnom chápaní, ktorý by predvídal v presne rozpracovaných normách, všetky možné druhy a prípady kriminality. Vytvoriť takýto kódex úplne vylučoval "... pre prechodné obdobie ..." V týchto podmienkach kódex chápe "ako inštrukciu, len ako všeobecnú smernicu, ako sústavu všeobecných uznesení stanovujúcich len všeobecné normy v súlade so socialistickým a revolučným právnym vedomím ... Takú úlohu má mať aj trestný zákonník. Musí predstavovať výklad všeobecných zásad socialistickej trestnej politiky, musí slúžiť ako inštrukcia a všeobecná smernica, vôbec nezväzujúca miestnu právotvorbu socialistických orgánov pravosúdia."⁴⁹⁾

Uverejnenie tohto článku časove korešpondovalo s už citovaným uznesením kolégia ĽKJ z 30. apríla 1919 o vypracovaní "Pokynov ľudovým súdom o aplikácii trestnoprávných noriem."⁵⁰⁾ Mali byť tiež len inštrukciou, riadiacou smernicou, so všeobecnou a osobitnou časťou. Kolégium ĽKJ túto prácu nehodnotilo ako kodifikáciu, ale iba ako

46) M. Ju. K o z l o v s k i j , Proletarskaja revolucija i ugolovnoje pravo, in Proletarskaja revolucija i pravo, 1/1918, s. 21-32.

47) Tamže, s. 27.

48) Jak B e r m a n , K voprosu ob Ugolovnom kodekse socialističeskogo gosudarstva, Proletarskaja revolucija i pravo, 2-4/1919, s. 35-52.

49) Tamže, s. 39-40.

50) Š v e k o v G. V., cit. dielo, s. 122-3.

p r í p r a v u projektu budúceho trestného zákonníka. Neakceptovalo vyššie uvedenú koncepciu kódexu-inštrukcie. Berman staval svoje chápanie kódexu-inštrukcie do protikladu s tradičným chápaním, ktoré kvalifikoval ako buržoázne a ako najmenej "...priateľné pre podmienky socialistického zriadenia uznávajúceho a obhajujúceho právo miestnej aktivity."⁵¹⁾ Teda platnosť kódexu-inštrukcie rozširoval v podstate na celé obdobie socializmu resp. prechodného obdobia, rovnako ako miestnú právotvorbu, ktorá už v iných oblastiach našla prejav v rámci princípu demokratického centralizmu a v normotvorbe už v blízkej budúcnosti úplne nemala mať miesto vzhľadom na zásadu jednotnej zákonosti. Predkladali sa aj iné svojrázne riešenia; kódex bez presne určených sankcií; iné videli osobitosť sovietskeho trestného práva v neexistencii osobitnej časti a predstavovali si trestný zákonník obsahujúci len všeobecnú časť.⁵²⁾ Už vyložený proces kodifikácie je dôkazom, že sovietske trestné zákonodárstvo išlo inou cestou. Otázka vydania Trestného zákonníka sa pre väčšinu pracovníkov sovietskych trestných orgánov, ako ukazuje prax rokov 1921-1922, stala otázkou súčasnosti. Vychádzajúc z myšlienok V.I. Lenina o socialistickej zákonosti, spájali vypracovanie a prijatie Trestného zákonníka s jej upevnením.

K ideologicko-teoretickým konfrontáciám dochádzalo v procese kodifikácie aj v otázkach základných inštitútov trestného práva. Boli to predovšetkým otázky základov trestnej zodpovednosti, účelu a funkcie trestov a ich konštrukcií.

Ľavoeserský projekt hneď v prvom článku definoval trestný čin ako "...konanie zakázané v čase jeho uskutočnenia zákonom pod hrozbou trestu."⁵³⁾ Teda klasické formálne chápanie pojmu trestného činu, aj s trojdelením deliktov.

V ďalších dvoch projektoch je evidentná prítomnosť sociologickej školy trestného práva. Teória "nebezpečného stavu" našla svoje vyjadrenie v projekte všeobecne konzultatívneho oddelenia i v projekte všeobecnej časti vypracovanom inštitútom sovietskeho práva. V prvom projekte vo formulácii: "Osoba nebezpečná pre existujúci poriadok spoločenských vzťahov podlieha trestu podľa tohto kódexu. Trestným je konanie ako i opomenutie. Nebezpečnosť osoby sa prejavuje vznikom dôsledkov, škodlivých pre spoločnosť alebo konaním, ktoré aj neviedlo k výsledku, ale svedčíacom o možnosti spôsobenia škody."⁵⁴⁾ To bola

51) Jak B e r m a n , cit. článok (pozn. č. 48), s. 39.

52) A. G e r c e n z o n , článok cit. v pozn. č. 41, s. 76.

53) Cit. podľa Š v e k o v G.V., cit. dielo, s. 111.

54) Materialy NKJu, vyp. VII., s. 43, cit. podľa Š v e k o v G.V., Pervyj sov. ugol. kodeks, Moskva 1970, s. 131.

definícia podmienok trestnej zodpovednosti podľa tohto projektu. Posledná veta formulovala vlastne symptómy nebezpečného stavu. V súlade s tým projekt konkretizoval tieto symptómy v podobe rodových skutkových podstat, odmietal význam zavinenia, resp. priznával týmto kategóriám len "... určitý význam znakov svedčiacich o charaktere osobnosti ..."55)

Prvky sociologickej školy trestného práva recipoval i projekt Inštitútu sovietskeho práva. V úvodnej časti projektu autori otvorene uznávajú tento fakt, pritom však vraj pamätali, že skúsenosť buržoáznej vedy sa musí podrobovať stálej analýze, z hľadiska záujmov proletárskej revolúcie, z hľadiska tých princípov, ktoré sa javili a javia jej hybnou silou."56) Projekt zaviedol inštitút uznania občana spoločensky nebezpečným a stanovuje zodpovedajúce opatrenia sociálnej ochrany (čl. 8 a 9), ale a to je dôležitý rozdiel od projektu všeobecne konzultatívneho oddelenia, "projekt nestanovuje nijaké sociálne opatrenia pôsobenia na spoločensky nebezpečných páchatelov, ak otázka o ich nebezpečnom stave nevznikne v súvislosti so spáchaním trestného činu touto osobou, predvídaného v osobitnej časti trestného zákonníka (čl. 5). "Základom trestnej zodpovednosti je spáchanie trestného činu predvídaného kódexom. Projekt stojí na princípe klasickej školy trestného práva, nullum crimen sine lege. Kombinuje ho však s prvkami sociologickej školy, v oblasti ukladania sankcií. Trestný čin nie je v tomto prípade symptómom "nebezpečného stavu." Je základným kritériom trestnej zodpovednosti. Výsledkom "stálej analýzy buržoáznej vedy" bol tento konglomerát prvkov klasickej a sociologickej školy. Celkove mal tento projekt nepochybne "... eklektický charakter".57) Citovaný autor však opomenul práve tento jeho dôležitý rozdiel v základoch trestnej zodpovednosti od projektu všeobecne-konzultatívneho oddelenia. Rovnako úsudok, že oba projekty nemali ďalší pohyb,58) je viac prejavom želania. Prikláňame sa k názoru, že v prvotnom "... projekte Trestného zákonníka vypracovanom ĽKJ jednotlivé články boli viditeľne prebraté z týchto projektov, konkrétne články o ciele trestu a nútených prácach."59) Domnievame sa však, že nielen tieto a nielen v tomto projekte, ale i v samotnom kódexe sú prvky prejavov sociologickej školy. "Na teoretické riešenie otázky o základoch zodpovednosti podľa sovietskeho trestného práva počas dlhého obdobia (fakticky do roku

55) Tamže, s. 131.

56) Proletarskaja revoljucija i pravo, 15/1921, s. 88.

57) Š v e k o v G.V., cit. dielo, s. 137.

58) Tamže, s. 137; A. G e r c e n z o n , článok cit. v pozn. č. 41, s. 76.

59) Istorija sovetskogo ugolevnogo prava, Moskva 1948, s. 245.

1934) vplývalo sociologické hnutie v trestnom práve, ktoré stavalo do čela uhol "sociálnej nebezpečnosti páchatel'a", "nebezpečný stav páchatel'a".⁶⁰⁾

Konkrétne projekt Trestného zákonníka 1921 obsahoval nesúrodosti pri vymedzení základov trestnej zodpovednosti. Článok 3 vymedzil úlohu trestného práva ako "ochranu spoločnosti od spoločensky nebezpečných konaní alebo trestného opomenutia",⁶¹⁾ to znamená, že zakotvoval pojem trestného činu ako konkrétneho konania, ďalej však tento pojem neprecizoval ani vo formálnom ani v materiálnom zmysle. V článku 4 temer doslova opakoval formuláciu projektu všeobecne-konzultatívneho oddelenia; "Nebezpečnosť osoby sa prejavuje vznikom následkov škodlivých pre spoločnosť alebo konaním, ktoré neviedlo k výsledku, ale svedčiacom o nebezpečnej hrozbe pre spoločenský právny poriadok."⁶²⁾ Konanie je tu len prejavom nebezpečnosti osoby, ústredné miesto v trestnej represii má tento stav subjektu. To bol vážny nedostatok tohto projektu. Jeden z autorov projektu, Čerljunčakevič, v referáte o ňom na IV. Všeruskom zjazde pracovníkov justície tento fakt potvrdil slovami: "Kódex predvída rad opatrení schopných urobiť neškodným pre spoločenský organizmus osoby nachádzajúce sa v nebezpečnom stave a javiace sa v dôsledku toho nebezpečnými pre spoločnosť."⁶³⁾

Prepracovaný nový projekt Trestného zákonníka 1922, otázku základov trestnej zodpovednosti riešil podstatne inakšie. Obsahoval už materiálne chápanie pojmu trestného činu, a pojem trestného činu sa stal primárnym pojmom kódexu. O kritériách trestnej zodpovednosti možno usudzovať z formulácie čl. 5 projektu: "Úlohou Trestného zákonníka RSFSR je právna ochrana štátu pracujúcich od trestných činov a od spoločensky nebezpečných živlov a uskutočňuje túto úlohu prostredníctvom použitia k narušiteľom revolučného poriadku trestov alebo druhých opatrení sociálnej ochrany."⁶⁴⁾ Podľa gramatického výkladu, zohľadňuje spoločenskú nebezpečnosť konania i osoby v ich jednote, ako základné pravidlo. Formulácia však nevylučuje, naopak umožňuje aj interpretáciu v podobe samostatného zohľadnenia len spoločenskej nebezpečnosti páchatel'a, nezávisle od konania, avšak iba ako výnimku zo základného pravidla. Kurskij v referáte na zasadnutí VÚVV posudzujúc projekt povedal, že "Kódexom sa predvídaajú všeobecné zásady použi-

60) Sorok let sovetskogo prava, T. I., s. 489, Leningrad 1957.

61) Istorija sovetskogo ugolovnogo prava, Moskva 1948, s. 245.

62) Tamže, s. 249.

63) Ježdělnik sovetskoj justicii, 5/1922, s. 9.

64) Istorija sovetskogo ugolovnogo prava, Moskva 1948, s. 250.

tia trestov za trestný čin ..."⁶⁵⁾ Teda základným pravidlom je trestná zodpovednosť za konkrétny trestný čin.

Predmetom mnohých diskusií bola aj otázka funkcie trestov, ich konštrukcie, druhov a dĺžky.

Projekt "Sovietskeho trestného zákonníka 1918" Tavých eserov, poznal len tri druhy trestov; peňažná pokuta, zbavenie politických práv a odňatie slobody. Trest bol podľa ich chápania "... aktom zákonnej samoochrany spoločnosti od útokov na jej existenciu, právo a pokoj." Treba len zneškodniť páchateľa, izolovať ho, nedať mu možnosť vykonať jeho zločinné úmysly."⁶⁶⁾ Trest v ich chápaní mal len jednu úlohu, úlohu obrannú. Mal sa realizovať uvedenými tromi druhmi trestov, z ktorých len odňatie slobody vo vlastnom slova zmysle plnilo úlohu izolácie páchateľa. Nie je treba osobitne zdôrazňovať, principiálne protirečenie takejto redukovanej funkcie trestu, so skutočnou funkciou trestu za socializmu, včítane jej aktívnej represívnej, ale najmä výchovnej a prevenčnej stránky.

V samotnej vtedajšej sovietskej literatúre sa však tiež dostatočne nerešpektovala dvojjedlná funkcia trestu. Možno tu zaznamenať dve krajnosti, pričom prvá bola spôsobená najmä traktovaním príčin kriminality.

Uznanie sociálneho prostredia, ako jediného determinanta konania páchateľa, nepriznanie akéhokoľvek významu subjektívnym okolnostiam, vôli páchateľa, viedlo logicky k rezignácii na výchovnú možnosť funkcie trestu, k odmietnutiu možnosti nápravy páchateľa cestou trestu. Opačnou, druhou krajnosťou bolo, že sa účel trestu koncentroval výlučne k náprave páchateľa bez aspirácií na všeobecné predchádzanie trestným činom⁶⁷⁾ a dodajme bez represívnej úlohy.

Ťažisko zamerania trestnej politiky v tejto oblasti, domnievame sa že najpresvedčivejšie vyjadril L.A. Savrasov, vedúci trestného oddelenia ĽKJ. Vychádzal zo všeobecného uznania iba nápravno-výchovnej funkcie a položil si základnú otázku: "... možno heretickú, či je vždy vhodné, že páchateľa treba "naprávať", vychovávať a nie je potrebné v niektorých prípadoch za trestný čin ukladať trest v plnom slova zmysle."⁶⁸⁾ Rozoznával len dve kategórie páchateľov: "Tých ktorí sa nimi stali výlučne alebo prevažne v dôsledku vonkajších okolností a druhú skupinu, bez tejto determinácie. Práve týchto druhých odmietal

65) Ježdělnik sovetskoj justicii, 18/1922, s. 7. III. sessija VCIK.

66) Cit. podľa Š v e k o v G.V., cit. dielo, s. 111-112.

67) Por. A. G e r c e n z o n , článok cit. v pozn. č. 41, s. 75.

68) L.A. S a v r a s o v , Prestuplenije i nakazaniije v tekuščij i perechoďnyj period, Proletarskaja revoljucija i pravo, 5-6/1918, s. 24.

zaradiť do kategórie "obetí" sociálneho zriadenia. Medzi nich zaradil špekulatov, podvodníkov, uplatkárov. Voči nim navrhuje aplikovať ostrakizmus a pre nemožnosť jeho realizácie, navrhuje ich trestať.⁶⁹⁾ V nasledujúcom článku, ktorý bol odpoveďou na polemickú stať,⁷⁰⁾ v ktorej sa mu vyčítalo, že trest chápe len ako pomstu, teda jednostranne, upresnil uvedenú druhú kategóriu páchatelov. Označil ich za páchatelov "...nie obyčajného typu, ale špecifického páchatela prechodného obdobia, keď zvrhnutý buržoázny poriadok nie je ešte definitívne dobitý, keď sa pokúša zdvihnúť sa a samozrejme produktmi svojho hnutia zamoruje atmosféru."⁷¹⁾ Vyhlásil, že voči tejto kategórii páchatelov "...metódy "nápravy" vypracované penitenciárnou vedou nepoužívame a nebudeme používať."⁷²⁾

Aplikácia oboch funkcií trestu resp. ich vzájomných proporcií v závislosti od charakteru páchatela je správny prístup. Nemôže však principiálne viesť k vylúčeniu jedného jej aspektu vo vzťahu k určitej skupine, či k dominácii inej, v relácii k inej kategórii páchatelov. I citovaná skupina bola tiež determinovaná objektívne, danou etapou revolučnej premeny spoločnosti. Z tohto hľadiska možno namietať proti rozdeľovaniu funkcie trestu; pre prvých len výchovný cieľ a pre triednych nepriateľov nemilosrdné potlačenia. "Lenin sa nikdy nezrie- kol výchovných-úloh represie a neoddeľoval výchovu od potláčania."⁷³⁾ Pri hodnotení týchto úvah, treba vziať do úvahy i to, že išlo o obdobie intenzívnej realizácie triedno-potláčateľskej funkcie sovietskeho štátu. Rozsudok revolučného tribunálu bol prejavom tejto funkcie, "...preto odňatie slobody pre uvedené osoby je trestom v úzkom slova zmysle." I v tomto prípade trest nepochybne pôsobil i výchovne. Autor si to tiež uvedomoval: "Viem, že tu v mojich slovách je kacírstvo- teoreticky niet nenspraviteľných páchatelov. Ale mi účinkujeme v čase a priestore, síl u nás je nedostatok a máme čas vyporiadať sa iba s tými náhodilými a mladými páchatelmi, ktorých môžeme a preto sme povinní vyliečiť."⁷⁴⁾

Domnievame sa, že autor nepovažoval trest ani pre uvedenú kategóriu len za pomstu. Vychádzal z danej situácie a poukázal na to, že

69) Tamže, s. 26.

70) Jak B e r m a n , Nakazanije ili ispravlenije, Proletarskaja revoljucija i pravo, 8-9-10/1918.

71) L. S a v r a s o v , K voprosu o nakazanii, Proletarskaja revoljucija i pravo, 2-4/1919, s. 74-82.

72) Tamže, s. 76.

73) Sorok let sovetskogo prava I., Leningrad 1957, s. 505.

74) L. S a v r a s o v , článok cit. v pozn. č. 65, s. 79.

k uvedeným delikventom použitý trest vystupuje predovšetkým z jeho represívnej stránky.

V literatúre sa pri teoretickom rozpracovaní penitenciárnych otázok v súvislosti s kódexom prezentovali aj názory toho istého rodu, ktoré sme charakterizovali pri probléme trestnej zodpovednosti. Tvrdilo sa, že úlohy trestnej politiky socialistického zriadenia, ich všeobecné kontúry "... už skôr načrtlo Iavé (socialistické) krídlo sociologickej školy trestného práva. Stanovilo ich v zhode so všeobecnými základmi socialistického myslenia. Teraz je nevyhnutné vytvoriť z týchto kontúr harmonický systém celej trestnej politiky."⁷⁵⁾ Základom tohto systému mala byť klasifikácia trestných konaní a ich záväznosti podľa tézy: "Nebezpečnosť páchatela (a nie trestného činu) - je základný moment klasifikácie. Klasifikácia páchatelov (a nie trestného činu) - ako princíp pri voľbe mier nápravy."⁷⁶⁾ Fakt uskutočnenia trestného činu, teda objektívny znak je základom trestnej zodpovednosti. Podľa autora je to "... len dôvod pre prijatie nápravných opatrení voči osobe, ktorá uskutočnila trestné konanie a nezávisle od toho, aké je závažné, ťažké alebo ľahké, diagnóza stavu páchatela sa stanovuje úplne samostatne."⁷⁷⁾ Kritériom uloženia trestu bol výlučne subjektívny faktor. Trest sa mal ukladať v závislosti od neho bez akýchkoľvek proporcií ku konaniu. Z funkcie trestu vôbec vylučoval represívnu a všeobecne preventívnu úlohu. Páchatelov klasifikoval do troch kategórií. Pre prvú, pri ktorej zohrali bezprostrednú a rozhodujúcu úlohu sociálne faktory, trest mal zabezpečiť hoci len dočasne normálne sociálne podmienky. Druhej kategórii, kde sociálne podmienky príčin trestnosti boli spojené se zlými náklonnosťami, navrhol kombinovať trest prvej kategórie s výchovným opatrením. Pre tretiu skupinu páchatelov, kde trestná činnosť bola bezprostredne vyvolaná chorobným, nenormálnym stavom doporučoval primárne prijať opatrenia výchovného charakteru.⁷⁸⁾ Autor opomínal, resp. rezignoval na už uvedené dve ďalšie funkcie trestu, ktoré sú v trestnoprávnej sankcii imanentne obsiahnuté. Jeho klasifikácia páchatelov bola veľmi zjednodušená, rovnako ako navrhované opatrenia.

Ako upravovali tresty jednotlivé projekty kódexu? Projekt osobitnej časti všeobecne konzultatívneho oddelenia vôbec nepoznal sankcie.

75) Jak Б е р м а н , К вопросу об уголовном кодексе социалистического государства, Пролетарская революция и право, 2-4/1919, s. 38.

76) Tamže, s. 44.

77) Tamže, s. 44.

78) Tamže, s. 44-45.

Určenie sankcie bolo ponechané na voľné uváženie súdu.⁷⁹⁾ Projekt inštitútu sovietskeho práva stanovoval v čl. 4, že súd "môže určiť dobu trestu určitým minimom a maximom (relatívne neurčitý rozsudok)".⁸⁰⁾ Takýto rozsudok súd vynášal v prípade uznania páchatela spoločensky nebezpečným (čl. 9). V súlade s čl. 31 sa osoby uznané súdom za spoločensky nebezpečné umiestňovali do izolátorov na obdobie nie menej a nie viac ako 20 rokov, ak boli duševne zdravé, ale ťažko napraviateľné. Súd obligatórne určil maximálnu dobu. Dobu izolácie konkrétno- zovala osobitná dozorná komisia, zostavená podľa čl. 37, ktorá tiež mohla navrhnúť súdu predĺžiť dĺžku izolácie (čl. 45). V prípade, že páchatel nebol uznaný za spoločensky nebezpečného, mohol mu byť ulo- žený trest odňatia slobody od 6 mesiacov do 5 rokov (čl. 23).⁸¹⁾ V o- tázke funkcie a konštrukcie sankcií stál projekt Inštitútu "na pozí- ciách tzv. tretej školy trestného práva, kombinujúcej trest primerane k závažnosti konania a opatrenia sociálnej ochrany primerane k nebez- pečnosti osoby."⁸²⁾

Táto koncepcia sa stretla vzápätí s kritikou. "Tieto ustanovenia sú úplne neprijateľné, pretože prenášajú ťažisko z oblasti práva do inej oblasti úplne rizikovej".⁸³⁾ Ďalší autor v dvoch článkoch doka- zuje, že zavedenie takýchto teorém do sovietskeho trestného zákonníka bolo by v rozpore "... s triednymi záujmami proletariátu a okrem toho v podmienkach úsilia robotnícko-roľníckej moci k ustanoveniu zákon- nosti, bolo by mimoriadne nebezpečné a škodlivé pre samotnú ideu zákonitosti." Podrobne rozoberá aj genézu, podstatu týchto teorém- (-"miesto boja s kriminalitou, s príčinami, ktoré ju spôsobili došlo k boju s páchatelmi a uznáva" ... že nakoniec táto teória predstavuje prejav reakčných úsilí v novej forme."⁸⁴⁾

Projekt Trestného zákonníka 1921, stál na inom stanovisku. Poznal presné sankcie, konštruované na princípe "nie nižšie" alebo "do" ta- kéhoto obdobia, a zavrhol systém neurčitých rozsudkov.⁸⁵⁾ Bol tu však aj článok, ktorý umožňoval súdu vo výnimočnom prípade a pri presnom

79) Porovnaj, Materialy NKJu, vyp. X., s. 45-56, cit. podľa Š v e k o v G. V., cit. dielo, s. 132.

80) Proletarskaja revoljucija i pravo, 15/1921, s. 89.

81) Projekt Trestného zákonníka Inštitútu sovietskeho práva, in Proletarska- ja revoljucija i pravo, 15/1921, s. 87-95.

82) Istroija sovetskogo ugolovnogogo prava, Moskva 1948, s. 261.

83) Projekt obščej časti Ugolovnogogo kodeksa RSFSR, A. L-in, Ježedělnik so- vetskoi justicii (ďalej JeSJu), 3/1922, s. 13.

84) I. Š l a v i n, Nakazujema li ugolovnaja neblagonaděžnost, (K teorii opasnogo sostojanija), JeSJu, 8/1922, s. 1-4; pokračovanie JeSJu, 9/1922.

85) Por. G.V. Š v e k o v, Pervyj sovetskij ugolovnyj kodeks, Moskva 1970, s. 140.

vyložení motivu překročit uvedenou hranici směrem nahor i nadol a dokonce aj prejsť k inému druhu trestu.⁸⁶⁾ Týmto článkom projekt síce ako výnimku, ale predsa relativizoval presné vymedzenie intervalu sankcie a otváral tendenciu k jej orientačnému chápaniu. Poznal aj sankciu zbavenia práv zaoberať sa určitou funkciou a vypovedanie zo stáleho bydliska ako tresty alebo ako iné opatrenia sociálnej ochrany (písmeno "g" čl. 36, čl. 38 a 39).⁸⁷⁾

Projekt Trestného zákonníka 1922 v otázke sankcií sa v podstate zhodoval s predchádzajúcim projektom. Zamedzoval však možnosť i keď k výnimočnému orientačnému chápaniu hraníc sankcie. Súd mohol len určiť trest pod hranicu stanovenú v sankcii. D.I. Kurskij v referáte na zasadnutí VÚVV vyjadril jasne dvojčedinú funkciu trestu "Trest sa nehodnotí ako pomsta za spáchaný trestný čin. Nie je pravda ani opatrenie čisto výchovné". Druhú stránku však zdôvodňoval len existenciou súkromnovlastníckych prvkov, "... lebo pokiaľ existuje kapitál bude pôsobiť aj trest."⁸⁸⁾ Ako základné druhy trestov uviedol Ľudový komisár justície; "zbavenie slobody (od 6 mesiacov do 5 rokov), nápravné práce, podmienené odsúdenie, konfiškácia majetku, zbavenia práv, uloženie povinností zahŕadiť spôsobenie škody. Dočasne sa nevylučuje ani použitie najvyššieho trestu, ale sa vzťahuje len na územie vyhlásené vo vojnovom stave."⁸⁹⁾ Projekt teda nezohľadnil názory vyslované pri posudzovaní projektu 1921, ktoré považovali samotný pojem trestu za prekonaný.⁹⁰⁾

Posúdili sme sa čiastočne načrtnúť ideologicko-teoretické konfrontácie v ktorých vznikala sovietska veda trestného práva. Jej priekopnícka úloha, zložitost podmienok triedneho boja v tomto čase, nedostatok kádrov teoretikov už početne, ale najmä stupeň ich kvalifikovanosti, neviedli pochopiteľne hneď alebo v každom prípade k marxisticko-leninským riešeniam. Vedome nadväzovali na niektoré pozitíva buržoáznej vedy, usilujúc sa o ich socialistické prekonanie. Nie vždy sa im podarilo v tomto období dosiahnuť ich skutočnú dialektickú negáciu. Zostali niekedy i na polceste. Tak to bolo v prípade prevzatia niektorých názorov sociologickej školy, ako antipólu klasickej školy trestného práva. Vypracované projekty trestného kódexu ÍKJ, predovšetkým projekt 1922, je však dôkazom, že v zásade v chápaní základných inštitútov, tj. základy trestnej zodpovednosti, funkcia trestu,

86) Por. *Istorija sovetskogo ugolovnogo prava*, Moskva 1948, s. 261.

87) Por. I. S l a v i n , čl. cit. v pozn. č. 84, *JeSJu*, 8/1922, s. 1.

88) III. sessija VCIK (S.Z.-cev), *JeSJu*, č. 18/1922, s. 7.

89) Tamže, s. 7.

90) Por. podrobnejšie Š v e k o v G.V., cit. dielo, s. 144.

došlo k ich dialektickému prekonaniu, k marxisticko-leninskej syntéze, i keď ešte nie bez výnimiek.

3. ŠIROKÝ DEMOKRATIZMUS PROCESU KODIFIKÁCIE

Možno odôvodnene podčiarknuť, že uvedené pozitívne výsledky mladej sovietskej trestnoprávnej vedy a zákonodarstva boli umožnené širokou priamou účasťou bezprostredných tvorcov sovietskeho trestného práva, jeho interpretov, aplikátorov, pracovníkov sovietskej justície. Ľudový komisariát justície, jeho kolégium, ako hybná sila, hlavný projektant kódexu, nielen skladal účty, referoval o kodifikácii na príslušných zjazdov pracovníkov justície, ale priamo konzultoval s nimi, opierať sa o ich názory, zohľadňoval ich v projektoch. Možno teda povedať, že spoluautormi zákonníka boli práve tí, ktorí revolučné právne vedomie pracujúcich konkretizovali v judikatúre a v procese kodifikácie ho formovali a zakotvovali do zákonníka.

Na treťom zasadnutí VÚVV tento moment vyjadril Ľudový komisár spravodlivosti D.I. Kurskij slovami: "Nový trestný zákonník je syntéza všetkých procendentov a noriem, ktoré sa nahromadili za 4 roky revolúcie, diktovaných revolučným právnym vedomím robotníkov a roľníkov, osvietených marxistickým chápaním trestu a najnovšími tendenciami vedeckého právnického myslenia."⁹¹⁾

Jednotlivé etapy kodifikačného pohybu ilustrujú účasť širokej právnickej verejnosti. V prípravnej etape to bol II. Všeruský zjazd oblastných a gubernských komisárov justície (júl 1918). Tu zástupcovia ĽKJ referovali o potrebe zovšeobecnenia a systemizácie trestnoprávných noriem, ako aj informovali o tom, že komisariát už má pripravenú v štádiu posudzovania takúto prácu.⁹²⁾

Intenzívna ingerencia vrcholného orgánu pravosúdia do procesu kodifikácie je zrejme zo zasadnutia III. zjazdu pracovníkov justície. Dňa 28. júna 1920 mu bola predložená základná schéma projektu trestného zákonníka. Zjazd po pomerne ostrej diskusii prijal schému za základ práce a privítal prácu na kodifikácii. To bolo veľmi dôležité ustanovenie rezolúcie, vzhľadom na ešte pomerne rozšírenú opozíciu proti myšlienke zákonníka.⁹³⁾

91) Článok cit. v pozn. 88., s. 7.

92) Por. Razvitije kodifikacii sovetskogo ugolovnogo zakonodatelstva, Moskva 1968, s. 188-9, tiež tamže, pozn. č. 1, s. 189.

93) Porovnaj G.V. Š v e k o v, cit. dielo, s. 127-8.

Konkrétne spolusautorstvo ĽKJ a širokého aktívu právnikov je zrejmé z práce IV. Všeruského zjazdu pracovníkov justície. Predchádzali mu tiež na mnohých miestach zjazdy miestnych pracovníkov justície. V Moskve bol projekt kódexu "... jednohlasne privítaný." Vzhľadom na viaceré pripomienky "... v dôsledku zložitosti otázky, zjazd určil komisiu, ktorej uložil po ukončení zjazdu rozpracovať opravy k projektu kódexu a predložiť ich ĽKJ."⁹⁴⁾

IV. Všeruský zjazd pracovníkov justície bol teda dôkladne pripravený, predchádzalo mu okrem miestnych zjazdov publikovanie materiálov, tiež jednotlivých referátov.⁹⁵⁾ Účasť a prejav predsedu VÚVV M.I. Kalinina svedčí o jeho význame, ktorý mu prikladalo stranícke a štátne vedenie. Zjazd posudzoval projekt trestného zákonníka 1921 v pléne, ale najintenzívnejšie v sekciách. Neobmedzil sa len na to. V rezolúcii prijal projekt za základ, poukázal pritom na potrebu "opráv a doplnení ako vo všeobecnej tak i v jeho osobitnej časti."⁹⁶⁾

Materiály IV. zjazdu ako aj miestnych zjazdov viedli v niektorých prípadoch k podstatným korektúram do projektu. Konkrétne k vypracovaniu nového projektu 1922, v ktorom už bolo zakotvené materiálne chápanie trestného činu, sformulované základné formy zavinenia a upresnené vymedzenie úlohy sovietskeho trestného zákonodárstva.⁹⁷⁾

Priama prezentácia a spolusautorstvo početného pléna pracovníkov justície v procese kodifikácie, dokazuje skutočne leninskú, demokratickú cestu vytvorenia trestného zákonníka. Zjazdy sú tiež prejavom vývoja sovietskeho trestnoprávneho myslenia. V diskusiách, v polemikách sa prekonávali omyly,⁹⁸⁾ kryštalizovala sa jeho marxisticko-leninská podoba.

94) Moskovskij gubernskij sjezd rabotnikov justicii, JeSJu, 3/1922, s. 11-12 (zjazd bol v dňoch 14.-17. januára 1922).

95) Porovnaj materiály publikované v Ježenédělnik sovetskoj justicii, č. 3 a 4/1922.

96) Por. JeSJu, 5/1922, s. 13.

97) Por. Š v e k o v G.V., cit. dielo, s. 147.

98) Napríklad III. zjazd nechal otvorenú otázku konštrukcie sankcií, čo sa prejavilo negatívne v projekte Všeobecne-konzultatívneho oddelenia, ktorý nepoznal sankcie (por. Š v e k o v G.V., cit. dielo, s. 128). Na IV. zjazde bola už táto otázka vyriešená i keď i tu sa vyskytli názory zrieknuť sa pojmu trestu (konkrétne išlo o pracovníkov z Ukrajiny a Gruzínska). Všeobecne sa však prijal názor, že "... pokiaľ nežijeme v komunistickej spoločnosti nemôžeme odstúpiť od trestu." A. E s t r i n v diskusii na tomto zjazde, porovnaj JeSJu, 5/1922, s. 0.

4. V.I. LENIN A KODIFIKÁCIA SOVIETSKEHO TRESTNÉHO PRÁVA

Je nesporné, že učenie marxizmu-leninizmu, základné kategórie historického a dialektického materializmu, tvorili metodologickú bázu pre kvalitatívne nové, socialistické riešenie základných otázok sovietskeho trestného práva. Od stupňa jej rozpracovanosti, konkretizácie, dôslednosti aplikácie do sféry teórie práva a osobitne trestného práva, závisela správnosť riešenia jednotlivých otázok, inštitútov sovietskeho trestného práva. Práce V.I. Lenina tvorili heuristickú platformu pre tento proces. V tom je jeho dominantný význam pre riešenie úloh kodifikácie nielen v roku 1922, ale permanentne pre právnu vedu.

Vladimír Iljič sám bol i inšpirátorom procesu kodifikácie sovietskeho práva hneď od prvých dní sovietskeho štátu. Už sme zaznamenali, že V.I. Lenin už v roku 1917 za jedno z najdôležitejších oddelení ĽKJ považoval oddelenie zákonodarných návrhov a kodifikácie. Pokiaľ nebola materiálna kodifikácia "... nástojil na tom, aby pri RĽK bol na jej zasadnutiach súdruh dokonale poznajúci naše dekréty..." a keď bol nájdený, "... s hrdosťou ukazoval na svojho kodifikátora."⁹⁹⁾

V čase dočasného oddychu pre sovietskú moc, píše 15. apríla 1918 list, v ktorom pozýva členov kolégia ĽKJ na besedu o tom 1. čo bolo urobené pre vydanie Zbierky zákonov a nariadení, 2. pre kodifikáciu.¹⁰⁰⁾ Už sme uviedli ako odpovedal adresát na tieto otázky v etape prípravy kodifikácie.

V.I. Lenin viedol KSR(b) a štát pri zložitom prechode od vojnového komunizmu k novej ekonomickej politike. Pre legislatívu bola mimoriadne dôležitá jeho myšlienka, ktorú povedal na IX. Všeruskom zjazde soviетov v decembri 1921: "Dnes máme pred sebou úlohu rozvinúť výmenu tovarov, to si vyžaduje nová ekonomická politika a to vyžaduje väčšiu revolučnú zákonnosť."¹⁰¹⁾ Zjazd v rezolúcii aj konkretizoval úlohy ĽKJ v tomto období.¹⁰²⁾

99) Enciklopedija gosudarstva i prava, Moskva 1925-26, T.2, s. 440.

100) V. I. L e n i n , Spisy, s. 44, Praha 1970, s. 45.

101) V. I. L e n i n , Vybrané spisy, zv. V., Bratislava 1973, s. 482.

102) "Deviaty zjazd soviетov žiada od Ľudového komisariátu spravodlivosti nepomerne viac energie dvojakým smerom: po prvé, aby Ľudové sudy republiky prísne sledovali činnosť súkromných obchodníkov a podnikateľov, a nepripúšťali ani najmenšie obmedzovanie ich činnosti, ale zároveň čo najprísnejšie trestali aj tie najmenšie pokusy obísť dôsledné dodržiavanie zákonov republiky a aby vychovávali široké masy robotníkov a roľníkov, ich samostatnou, rýchlou a operatívnu účasťou pri kontrole a dodržiavaní zákonnosti;

po druhé, aby Ľudové sudy venovali viac pozornosti súdnemu stíhaniu byrokratizmu, zbytočných administratívnych prieťahov, hospodársko-organizačnej neschopnosti. Procesy v takýchto prípadoch sú potrebné jednak preto, aby sa zvýšila

Intenzívna práca, ktorá v tom čase prebiehala v ĽKJ pri príprave projektov Trestného zákonníka v rokoch 1921 a 1922 išla v smere realizácie týchto úloh.

V.I. Lenin v priebehu týždňa napísal komisárovi spravodlivosti D. I. Kurskému dva listy. V prvom zo 14.II.1922 sa naliehavo pýtal: "... ak sú naše zákony "rozporné" o čom nie sú pochybnosti, na čo je tu ĽKJ a oddelenia pre prípravu zákonodárnych návrhov? Čo sa vlastne pre kodifikáciu a odstránenie rozporov robí?"¹⁰³⁾ 20.II.1922 posielal opäť list v ktorom píše o úlohách ĽKJ za Nepu. Vyčíta, že ĽKJ sa Nepu zatiaľ neprispôbil a navrhuje konkrétne opatrenia na zlepšenie situácie.¹⁰⁴⁾ Jedinečné miesto má v tejto otázke aj Leninov list Politbyru ÚV strany "O dvojitej podriadenosti a zákonnosti. "Zákonnosť musí byť jedna a základným zlom v celom našom živote a v celej našej nekultúrnosti je zhovievavosť k názorom a obyčajom polodivochov, želajúcich si zachovať zákonnosť kalužskú na rozdiel od zákonosti kazanskej."¹⁰⁵⁾

V čase posudzovania projektu kódexu na zasadnutí VÚVV, poslal V.I. Lenin, 17.5.1922, D.I. Kurskému list s náčrtom dodatočného paragrafu Trestného zákonníka. Išlo v podstate o tri varianty (i keď tretiu čísloval Lenin ako 2b) trestného činu kontrarevolučnej propagandy, so všeobecným vymedzením pojmu kontrarevolučného trestného činu. V.I. Lenin v úvode písal: "Základná myšlienka je ... otvorene vyložiť základnú a politicky pravdivú (nielen úzko právnickú) tézu motivujúcu podstatu a o s p r a v e d l n e n i e teroru, jeho nevyhnutnosť a hranice."¹⁰⁶⁾

Leninova myšlienka bola dôležitým metodologickým pokynom pre tvorbu skutkových podstat kontrarevolučných trestných činov; spájať právnickú kvalifikáciu so všeobecne-politickým hodnotením trestného činu. Vyplýva z nej požiadavka jasne určiť formy potlačania vykorisťovateľských tried, vzhľadom na danú konkrétne historickú situáciu. Prepracovaný text projektu kódexu na základe Leninových návrhov, ktoré boli zahrnuté do článkov 57, 58, 61 a 70 Trestného zákonníka, bol schválený na III. zasadnutí VÚVV IX. volebného obdobia (12.-26. mája 1922).¹⁰⁷⁾

zodpovednosť za nešváry, proti ktorým sa musí za našej situácie tak ťažko bojovať a jednak preto, aby sme upozornili robotníkov a roľníkov na túto nesmierne dôležitú otázku a jednak preto, aby sme dosiahli praktický cieľ - väčšie hospodárske úspechy."

V.I. L e n i n , Vybrané spisy, zv. 7., Bratislava 1973, s. 485-6.

103) V.I. L e n i n , Spisy, sv. 45, Praha 1970, s. 447.

104) Tamže, s. 455-9.

105) V.I. L e n i n , O dvojitej podriadenosti a zákonnosti, Spisy, zv. 33, s. 317.

106) V.I. L e n i n , Spisy, zv. 33, s. 311-312.

107) Tamže, s. 457.

Zmena sociálno-ekonomickej situácie, pomeru triednych síl, determinovala aj zmenu okruhu spoločensky nebezpečných konaní, stíhaných trestným právom. V.I. Lenin už 11.II.1922 upozorňoval: "ĽKJ si zrejme neuvedomuje, že nová ekonomická politika vyžaduje nový spôsob, novú prísanosť v trestaní". Sám tu vymedzuje tri druhy trestných činov, na ktoré treba sústrediť pozornosť; byrokratizmus, trestný čin nehospodárnosti (členovia vedenia sa trestajú za neporiadok v podávaní správ, za strastové hospodárenie) a nezákonný obchod.¹⁰⁸⁾

Tieto pripomienky V.I. Lenina spolu s úvahami o novelizácii úpravy skutkovej podstaty špekulácie¹⁰⁹⁾ a náčrtom obširného všestranného programu boja s rozkrádaním,¹¹⁰⁾ ilustrujú jeho chápanie trestného činu ako historickej kategórie. Upozorňujú na zdroje kriminality v podmienkach Nepu, na úlohu trestného práva v tomto období v zmysle smerníc IX. Všeruského zjazdu soviетov pre ĽKJ a konkrétne pre ľudové súdy.¹¹¹⁾

Úloha V.I. Lenina pri vytvorení Trestného zákonníka a vývoji sovietskeho trestného práva bola mnohorozmerná. Podnecoval prácu na kodifikácii, formuloval resp. bol spoluautorom niektorých článkov kóde-xu, dal metodologické pokyny pre výstavbu skutkových podstat, poukázal na ich triedno-historickú podmienenosť, ako aj na úlohu trestného práva v tomto období. "Diela V.I. Lenina, jeho teoretické práce a konkrétne praktické pokyny v procese rozpracovania sovietskeho trestného zákonodarstva v prvých rokoch sovietskej moci boli a sú základom sovietskej vedy trestného práva."¹¹²⁾

108) V.I. L e n i n , Spisy, sv. 45, Praha 1970, s. 441.

109) "Slotoda obchodu je kapitalizmus, kapitalizmus je špekulácia. Zatvárať pred tým oči by bolo smiešné. Čo treba robiť? Má sa špekulácia vyhlásiť za bez-trestnú? NIE. Treba zrevidovať a prepracovať všetky zákony o špekulácii a vyhlásiť, že akékoľvek rozkrádanie a akékoľvek priame alebo nepriame, nezastreté alebo zastreté obchádzanie štátnej kontroly, dozoru a evidencie je trestné (a bude sa prakticky stíhať trojnásobne prísnejšie než predtým). Práve takým postupom ... dosiahneme, že do istej miery nevyhnutný a pre nás potrebný rozvoj kapitalizmu uvedieme na cestu štátneho kapitalizmu."

V.I. L e n i n , Vybrané spisy, zv. V., Bratislava 1973, s. 334.

110) V.I. L e n i n , Spisy, sv. 45, s. 123, 128-9, 153, 159 a 162.

111) V.I. L e n i n , Spisy, zv. 33, s. 155.

112) Kurs sovietskogo ugolovnogo prava, časť obščaja II., Leningrad 1970, s. 611.

ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОЦЕССА КОДИФИКАЦИИ СОВЕТСКОГО УГОЛОВНОГО ПРАВА

Иосиф Беля

Резюме

Исходя из аналитико-синтетического взгляда на процесс кодификации советского уголовного права, автор определял следующие главные признаки:

1. наличие идеи кодифицировать уголовное право и постоянная работа над уголовным кодексом, постепенность и градация ее реализации в зависимости от объективных и субъективных факторов;
2. идеологическая и теоретическая борьба за кодификацию, характер которой формировала и развивала марксистско-ленинская наука уголовного права;
3. демократизм процесса принятия первого советского уголовного кодекса;
4. участие В.И. Ленина при решении вопроса кодификации советского права.

Выше указанные признаки являются критерием для структуры данной работы.

Идею кодифицировать советское уголовное право решила реализовать прежде всего коллегия Народного комиссариата юстиции (НКЮ). Возможность реализации этой идеи зависела от объективных и субъективных факторов, т.е. от степени устойчивости и определившихся общественных отношений, формировавшихся в чрезвычайно обострившихся условиях классовой борьбы, от опыта законодателей и условий их работы. Подготовительный этап кодификации начался после того как ушли левые эсеры из НКЮ. Автор определил его срок: апрель 1918 г. - начало марта 1920 г. - и охарактеризовал его как процесс СИСТЕМИЗАЦИИ накопленного материала в области уголовного права. В самом этапе кодификационных работ (6. марта 1920 г. - 24. мая 1922 г.) сначала были представлены на утверждение два проекта, проект, разработанный Всеобщим консультативным отделением НКЮ и проект, разработанный отделением судебного права и криминологии Института советского права. Однако оба представленных проекта были чужды советскому уголовному праву. Основой послужили проекты, разработанные коллегией НКЮ, известные под названием Проект Уголовного кодекса с 1921 г. и проект с 1922 года.

Во второй части работы автор анализирует идеологические и теоретические конфронтации в процессе кодификации, касаясь следующей проблематики; обоснованности кодекса, условий устойчивости диктатуры пролетариата, при которых его надо было издать; характера основных институтов - основ уголовной ответственности, функций наказания и их структур. В этой полемике формировалась советская наука уголовного права, сознательно исходящая из некоторых положительных результатов буржуазной науки и стремящаяся опровергнуть их на базе марксистско-ленинского учения и диалектического метода. В основном советская наука уголовного права этого добилась, хотя есть еще некоторые исключения.

Положительных результатов советской уголовно-правовой науки и законодательства было достигнуто также благодаря участию большого числа работников юстиции в процессе кодификации. Организационной формой их участия и соавторства при разработке кодекса были Всероссийские съезды работников юстиции (II. - июль 1918 г., III. - июнь 1920 г., IV. - январь 1922 г.). Съезды также отражают развитие советского уголовно-правового мышления.

Участие В.И. Ленина при создании Уголовного кодекса проявлялось в разных формах. Он был инициатором процесса создания кодекса, формулировал некоторые статьи кодекса, дал методологические указания для создания составов преступления. Работа В.И. Ленина служила основополагающей платформой для процесса кодификации. В этом заключается главное значение В.И. Ленина при решении кодификации не только в 1922 г., но и для советской уголовно-правовой науки в последующие годы и для социалистической правовой науки вообще.